

Name (English):	Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences
Name (Local):	วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมฤกษ์
Status:	Active (name changed)
Editor-in-Chief:	ผศ.พัชรินทร์ พันธุ์แน่น
Abbreviation (English):	-
Abbreviation (Local):	-
pISSN:	3027-7647
eISSN:	3027-768X
Issues/Year:	3
Address:	เลขที่ 3 ซอยรามอินทรา 1 ถนนรามอินทรา แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10220
Website:	https://so05.tci-thaijo.org/index.php/romphruekj
Email:	romphruek.kru@gmail.com
Publisher (English):	-
Publisher (Local):	ศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกริก
TCI Tier:	1
Subject Cluster:	Social Sciences
Subject Area:	Business, Management and Accounting Economics, Econometrics and Finance Social Sciences
Sub-Subject Area:	-
Formerly known as:	Romphruek Journal วารสารร่วมฤกษ์
Note:	- Formerly known as pISSN: 0125-7609 - Published Issue in This Journal Name Since Vol.42 No.1 (2024)
TCI Tier History:	Tier 1: From 01 Jan 2021 to 31 Dec 2024

จำนวน publication ใน 10 ปีที่ผ่านมา

TCI Thailand

ประวัติความเป็นมา

ภารกิจศูนย์ TCI

ติดต่อศูนย์ TCI

เว็บไซต์นี้ใช้คุกกี้เพื่อปรับปรุงประสบการณ์ผู้ใช้ โปรดยอมรับข้อกำหนดและเงื่อนไข ([อ่านนโยบายและเงื่อนไข](#))

ยอมรับ

Related Sites

[ระบบ Fast-Track Indexing](#)[ระบบ ThaiJO](#)

Legal

[นโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล](#)

Thai Journal Citation Index Centre

© 2023 Thai-Journal Citation Index Centre. All rights reserved. [\(Login\)](#)

ที่ ม.กร.140000/ 070

17 กันยายน 2567

เรื่อง แจ้งผลการพิจารณาตีพิมพ์บทความในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษ

เรียน ศรียากานต์ พรหมคำ และคณะ

ตามที่ท่านส่งบทความ “การศึกษานวัตกรรมกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” (The Study of
Innovative Process for Finding Social Capital base on Community-Base Tourism Concept: A
Case Study of Ban Wai Community, Lom Sak District, Phetchabun Province) มายังวารสาร
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษเพื่อร่วมตีพิมพ์นั้น

บัดนี้ กองบรรณาธิการได้ส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน ซึ่งบทความดังกล่าวผ่านเกณฑ์การ
ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว กองบรรณาธิการจึงขอแจ้งรับตีพิมพ์บทความของท่านในวารสาร
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษ ปีที่ 42 ฉบับที่ 3 (กันยายน – ธันวาคม 2567)

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พรพรรณ จันทโรนานนท์)

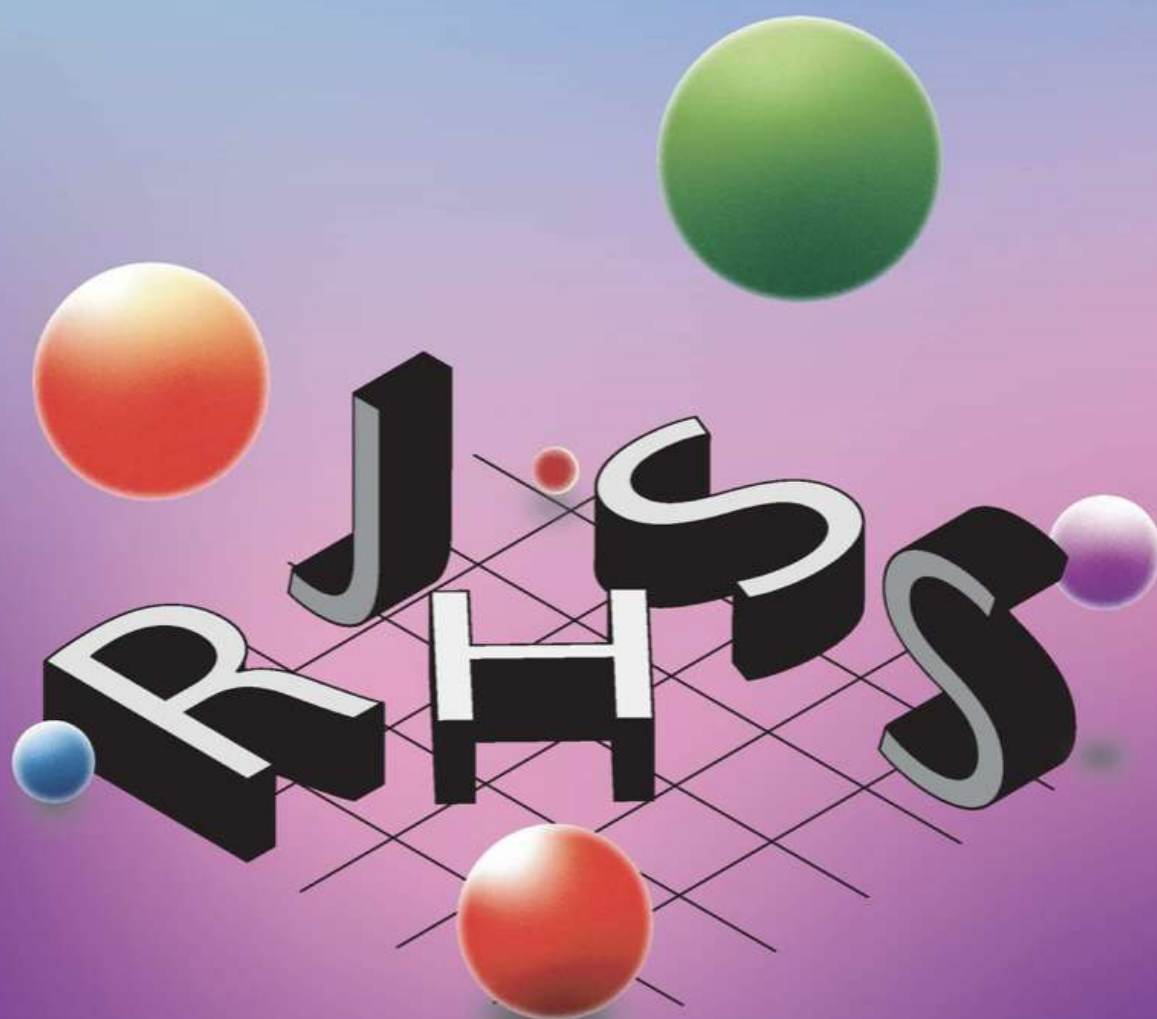
บรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษ

Romphruek Journal of the Humanities and Social Sciences

ISSN 3027-7647 (Print)
ISSN 3027-768X (Online)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษภา 人文与社会学刊
ปีที่ 42 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2567 Vol.42 No.3 September - December 2024

สังคมและการบริโภคในยุคดิจิทัล
Social and Consumption in Digital Age
数字时代的社会与消耗

Approved by TCI during 2021 - 2024

Indexed in TCI

Editor : Assoc.Prof. Dr. Pornpan
Juntaronanont

ISSN 3027-7647 (Print)

ISSN 3027-768X (Online)

เจ้าของ	มหาวิทยาลัยเกริก
บรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.พรพรรณ จันทโรนานนท์
สังกัด	มหาวิทยาลัยเกริก ประเทศไทย

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.นายแพทย์กระแส ชนะวงศ์
รองศาสตราจารย์สุพัฒน์ อีร์เวจเรญชัย
อาจารย์ ดร.ผกาพันธ์ ภูมิจิตร

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.จินตนา สรายุทธพิทักษ์
ศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ วชิรขจร
รองศาสตราจารย์ ดร.สยาม อรุณศรีมรกต
รองศาสตราจารย์ ดร.อนิรุทธิ์ สติมัน
รองศาสตราจารย์ ดร.กิจจุฑา ไกรवास
รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงยศ บัวเผื่อน
รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม รัฐอมฤต
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริลักษณ์ ตันตยกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกลศรี ศรีสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพพร ปัจจัยคุณธรรม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล ลิ้มถาวรานันต์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลอ รอดลอย
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุมาศ ชัดเงางาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษณี มงคลพิทักษ์สุข
อาจารย์ ดร.หมิง ซุน เซี่ย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยนครพนม ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยศิลปากร ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย
สถาบันพระปกเกล้า ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยบูรพา ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเกริก ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเกริก ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเกริก ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเกริก ประเทศไทย
มหาวิทยาลัยเกริก ประเทศไทย

สำนักงาน

สถาบันวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเกริก
เลขที่ 3 ซอยรามอินทรา 1 ถนนรามอินทรา
แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220 ประเทศไทย
0-2552-3500-9 ต่อ 402
romphruek.kru@gmail.com

โทรศัพท์

e-mail

- ทุกบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่มพฤกษ์ เป็นทัศนะและข้อคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ทัศนะของมหาวิทยาลัยเกริกหรือกองบรรณาธิการ
- กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ต้องอ้างอิงแสดงที่มาชัดเจน
- ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่มพฤกษ์ ผ่านการตรวจและประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

การค้าประเวณีที่ขบด้วยกฎหมายสำหรับประเทศไทย Legalization of Prostitution for Thailand พรเพชร ชลศักดิ์ตระกูล : Pornphet Cholsaktrakul	231
วิสัยทัศน์ 2030 ของประเทศซาอุดีอาระเบียต่อโอกาสด้านอุตสาหกรรมฮาลาลไทย Saudi Arabia Vision 2030 towards the Opportunities of Halal Industry in Thailand บัณฑิต อารอมัน Bandit Aroman	253
การศึกษานวัตกรรมกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านหวาย อำเภอห่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ The Study of Innovative Process for Finding Social Capital base on Community-Base Tourism Concept: A Case Study of Ban Wai Community, Lom Sak District, Phetchabun Province ตริยากานต์ พรหมคำ วันวิสาข์ หมั่นจง และ นงลักษณ์ ยุทธศิลป์เสวี Treeyakarn Phromkham Wanwisa Meunchong and Nonglak Yuttasinseewee	277
การศึกษาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์นิคมท่าแซะ จำกัด จังหวัดชุมพร The Study of Quality of life of the Members of Thasae Estate Cooperative Limited Chumphon Province ศิวกกร ผลสุกการ และ วัชรระ ศิลป์เสวตร์ Sivakorn Pholsukkarn and Watchara Sinlapasaweat	295
An Empirical Study of the Influencing Factors of Intangible Cultural Heritage Inheritance Based on Principal Component Analysis 基于主成分分析的非物质文化遗产传承影响因素的实证分析 Jiabei Li and Xin Yu	319
The Practical Significance of Dong Zhongshu's Thought of Rites and Music: Music salvages the drought 中文题目: 董仲舒礼乐思想的现实意义: 礼乐救正旱灾 Lianzhi Zhou and Cheng-kang Chen	337

การศึกษานวัตกรรมกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

The Study of Innovative Process for Finding Social Capital
base on Community-Base Tourism Concept: A Case Study
of Ban Wai Community, Lom Sak District, Phetchabun Province

ตริยากานต์ พรหมคำ¹ วันวิสาข์ หมิ่นจง² และ นงลักษณ์ ยุทธศิลป์เสวี³

Treeyakarn Phromkham Wanwisa Meunchong and Nonglak Yuttasinseewee

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพชรบูรณ์ 67000 ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences Social Rajabhat University, Phetchabun 67000,
Thailand e-mail : treeyakarn.prom@pcru.ac.th

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพชรบูรณ์ 67000 ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences Social Rajabhat University, Phetchabun 67000,
Thailand e-mail : wanwisa.meu@pcru.ac.th

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เพชรบูรณ์ 67000 ประเทศไทย
Faculty of Humanities and Social Sciences Social Rajabhat University, Phetchabun 67000,
Thailand e-mail : nonglak.yut@pcru.ac.th

Received : March 27, 2024 Revised : August 26, 2024 Accepted : September 4, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทและทุนทางสังคมของชุมชนบ้านหวาย และ 2) เพื่อศึกษานวัตกรรมกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 50 คน ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ 19 คน 2) กลุ่มนักท่องเที่ยว 12 คน 3) กลุ่มคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 6 คน 4) กลุ่มภาครัฐ 7 คน และ 5) กลุ่มภาคเอกชน 6 คน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เหตุการณ์ (Event Tree Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านหวายเป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) เนื่องจากชุมชนบ้านหวายมีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรม มีองค์กรในการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการด้วยชุมชน และมีกิจกรรมการเรียนรู้ของคนในชุมชน ที่จะนำมาเป็นสิ่งที่สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน แบ่งออกได้เป็น 5 หมวด ที่สำคัญ คือ 1) หมวดอาหารพื้นถิ่น 2) หมวดสถานที่สำคัญ 3) หมวดที่พัก 4) หมวดทรัพยากรทางธรรมชาติหรือแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร และ 5) หมวดวัฒนธรรมและประเพณี อย่างไรก็ตามชุมชนต้องไม่ละทิ้งอาชีพหลักด้านการเกษตรและควรมีหลายอาชีพในครัวเรือนเพื่อลดความเสี่ยงเมื่อมีภัยคุกคามเกิดขึ้นควรให้กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเพียงอาชีพเสริมเท่านั้น

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวโดยชุมชน; ชุมชนบ้านหวาย

Abstract

This article aims to 1) examine the context and social capital of Ban Wai community, and 2) analyze the innovation process to find social capital within the community-based tourism concept. In terms of the qualitative research methodology, fifty key informants were selected by purposive sampling and participated in a focus group discussion and in-depth interviews. These key informants were formed into five groups, each of which included: nineteen community members, twelve tourists, six community-based tourism committees, seven government employees, and six private sector employees. Content analysis and event tree analysis were used to examine the data.

Based on the findings, the Ban Wai community possessed the capacity to manage community-based tourism activities in accordance with the Community-Based Tourism (CBT) concept. Since the community possessed its own cultural and natural resources, equipped with the organization that runs tourism activities, community management, and learning activities for its residents. These elements could therefore result in the

establishment of five types of tourism-related activities in the area: 1) local cuisine; 2) noteworthy landmarks; 3) accommodations; 4) natural resources or agricultural learning facilities; and 5) customs and cultural practices. However, the entire community must keep agriculture as its primary source of income, and each family should have many sources of income to spread the risk. In addition, participating in community tourism initiatives is only viable as a second employment.

Keywords : Community-Based Tourism; Ban Wai Community

บทนำ

ประเทศไทย เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ใช้การท่องเที่ยวมาช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ นำมาซึ่งการสร้างรายได้เข้าประเทศ ปัจจุบันประเทศไทยบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพ บนพื้นฐานความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน” ซึ่งมีการตั้งเป้าหมายการส่งเสริมการท่องเที่ยวไปยังเมืองรองให้มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องช่วงปี 2561 ถึงปี 2580 (ร้อยละ 20 ถึงร้อยละ 40) ส่วนแนวทางการขับเคลื่อนในระดับกรมการท่องเที่ยว ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ได้เน้นเรื่องการท่องเที่ยวแบบองค์รวม มีการบูรณาการและส่งเสริมความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้และสารสนเทศด้านการท่องเที่ยว บนพื้นฐานความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ในกลยุทธ์ที่ 3 ได้มีการสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เพื่อให้เกิดเครือข่ายประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลและพัฒนากการท่องเที่ยวในพื้นที่ (กรมการท่องเที่ยว, 2561 : 42-48)

รวมทั้งแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2566-2570) (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2565) ที่ได้ให้ความสำคัญในการยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ จากนโยบายและกลไกการท่องเที่ยวที่ผ่านมาทำให้การท่องเที่ยวไทยสามารถสร้างรายได้กว่า 2.75 ล้านล้านบาท

และมีขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวอยู่ในอันดับที่ 34 จาก 136 ประเทศ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่รัฐนำมาใช้พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวหนึ่งที่หลายชุมชนนำไปประยุกต์ใช้ในการยกระดับการพัฒนาชุมชน สำหรับการศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เลือกชุมชนบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นพื้นที่วิจัยเพราะเป็นชุมชนที่ปรากฏรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งให้ความสำคัญกับความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการท่องเที่ยว (Hall & Richards, 2000; UKEssays, 2017; พจนา สวนศรี, 2546)

อย่างไรก็ตาม การจะนำแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปประยุกต์ใช้ในแต่ละชุมชนต้องคำนึงถึงความแตกต่างของทุนทางสังคมของแต่ละชุมชนที่มี เนื่องจากในแต่ละชุมชนมีทุนทางสังคมที่จะนำมาเป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนแตกต่างกัน อนึ่งในการศึกษาค้นหาทุนทางสังคมของชุมชนบ้านหวาย คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในปี 2566 ซึ่งสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 (Covid-19 ย่อมาจาก Coronavirus Disease 2019) สามารถควบคุมได้ ฉะนั้นคณะผู้วิจัยจึงไม่ได้นำสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 มาวิเคราะห์

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการศึกษานวัตกรรมกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมุ่งศึกษาในประเด็นที่ว่าชุมชนมีสิ่งสนับสนุนในด้านใดบ้างที่จะสามารถนำมาเป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวายให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ดังนั้นบทความนี้จะเป็นการสะท้อนให้เห็นภาพของนวัตกรรมกระบวนการที่สำคัญในการนำมาค้นหาทุนทางสังคมเพื่อนำมาเป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวายเพื่อจะได้นำองค์ความรู้ที่ค้นพบไปยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยนวัตกรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาบริบทและทุนทางสังคมของชุมชนบ้านหวาย และ เพื่อศึกษานวัตกรรมกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เนื่องจากคณะผู้วิจัยมีสมมติฐานในการค้นหาความจริงของสังคมว่า ความจริงมีหลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทของผู้ที่ถูกรศึกษา จึงนำมาซึ่งการเลือกใช้วิธีวิจัยเชิงกรณีศึกษา (Case Study Research Method) ใช้หน่วยการวิเคราะห์ระดับพื้นที่ คือ ชุมชนบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 50 คน มาจาก 1) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ 19 คน 2) กลุ่มนักท่องเที่ยว 12 คน 3) กลุ่มคณะกรรมการชมรมท่องเที่ยวบ้านหวาย 6 คน 4) กลุ่มภาครัฐ 7 คน และ 5) กลุ่มภาคเอกชน 6 คน โดยกลุ่มให้ข้อมูลทั้ง 5 กลุ่ม ดังกล่าวคณะผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงโดยยึดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา (Purposive sampling)

การเก็บรวบรวมข้อมูลคณะผู้วิจัยใช้วิธีการ ดังนี้คือ 1) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ 3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ด้วยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง มีแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guideline) ในประเด็นหลักคือ 1) ศักยภาพชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว โดยมีแนวความคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของ พจนา สอนศรี (2546) เป็นทิศทางในการอธิบายปรากฏการณ์ภาคสนาม ใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 30-40 นาที/คน ก่อนการสัมภาษณ์คณะผู้วิจัยจะปฏิบัติการหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ทุกประการ ทั้งนี้คณะผู้วิจัยจะทำการศึกษาจากภาคสนามแล้วนำมาวิเคราะห์ตีความร่วมกับกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมไว้

การตรวจสอบข้อมูลคณะผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยทำการสัมภาษณ์จากหลายกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย สอบถามด้วยคำถามเดิมในเวลาที่แตกต่างกันกับผู้ให้ข้อมูล และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการตีความ (Interpret) และการวิเคราะห์เหตุการณ์ (Event Tree Analysis) โดยรวบรวมประเด็นสำคัญเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนโดยมุ่งเน้นค้นหาทุนทางสังคมที่เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเพื่อนำมายกระดับเป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวายในอนาคตภายใต้แนวความคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ร่วมกับการอภิปรายสิ่งที่ค้นพบจากปรากฏการณ์ในพื้นที่ที่เกิดขึ้น คือ

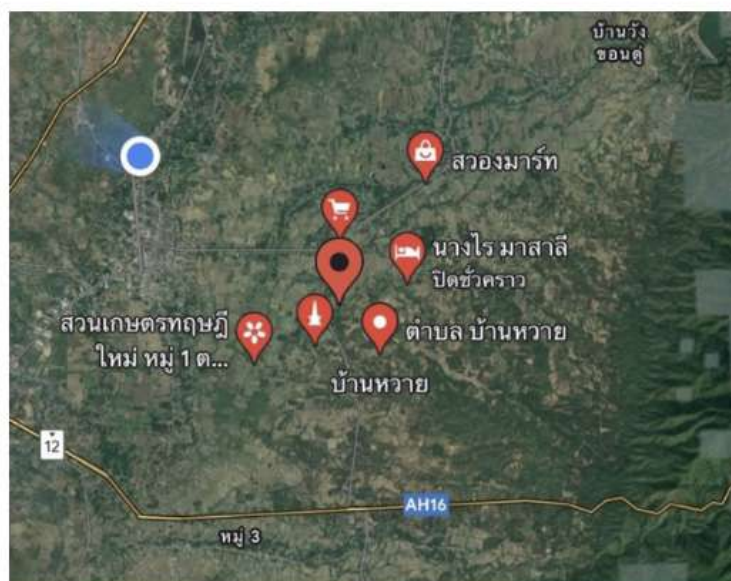
การมองอย่างรอบด้านและอธิบายความสัมพันธ์ในทุกมิติ ตลอดจนนำเสนอข้อมูลตามกรอบแนวคิดการวิจัย โดยคณะผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษายึดตามวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นหลัก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลที่นำเสนอในบทความวิจัยนี้จึงเป็นชื่อสมมติ (นามแฝง) ทั้งสิ้น

ผลการวิจัย

การศึกษานวัตกรรมกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการศึกษากออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) บริบทชุมชนบ้านหวาย 2) ทุนทางสังคมที่เป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย และ 3) บทวิเคราะห์นวัตกรรมกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเนื้อหาแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

1. บริบทชุมชนบ้านหวาย

จากการศึกษาภาคสนามซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่และสำรวจได้ของคณะผู้วิจัยเท่านั้น พบว่า ชุมชนบ้านหวาย ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบไปด้วยทั้งหมด 7 หมู่บ้าน อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวาย สามารถแสดงภาพถ่ายดาวเทียมขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาชุมชนบ้านหวาย ได้ดังรูปภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 แสดงภาพถ่ายดาวเทียมขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาชุมชนบ้านหวาย
ที่มา: จากการศึกษา

พื้นที่ชุมชนบ้านห้วยมีความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ จากการศึกษาเอกสาร ประกอบการสอนรายวิชา ท้องถิ่นศึกษา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ประกอบกับการลงเก็บข้อมูลภาคสนามของคณะผู้วิจัยพบหลักฐานทางโบราณคดีที่มีความเชื่อมโยงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับขอม โดยพบว่าพื้นที่ของชุมชนบ้านห้วย คือ “เมืองราด” ในประวัติศาสตร์ ซึ่งมีพ่อขุนผาเมืองปกครองอยู่ และมีมเหสีคือ พระนางสิงขรเทวี ธิดาของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 สมัยที่ขอมเรืองอำนาจ จึงทำให้พื้นที่ของชุมชนบ้านห้วยปรากฏสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ เช่น อนุสรณ์สถานเมืองราด เจดีย์พ่อขุนผาเมือง เจดีย์พระนางสิงขรเทวี ต้นจำปาพันปี เป็นต้น

ชุมชนบ้านห้วยเป็นชุมชนหนึ่งที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นหลายด้าน ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมทางอาหารพื้นถิ่นของชุมชน ด้านประเพณีวัฒนธรรมภายในชุมชน ด้านที่พักโฮมสเตย์ภายในชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือการทำเกษตร และด้านสถานที่สำคัญภายในชุมชน

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก นายเอ ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนบ้านห้วย และ นายบี ซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่ ในประเด็นเกี่ยวกับความต้องการที่จะนำอัตลักษณ์ที่โดดเด่นภายในชุมชนไปยกระดับการพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้ข้อมูลว่า มีความต้องการที่จะนำศักยภาพต่าง ๆ ที่ชุมชนมีนำไปเป็นปัจจัยสนับสนุนให้กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก นายซี ซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มที่เคยเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชนบ้านห้วย ในประเด็นเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยในการที่จะยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ชุมชนบ้านห้วยสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ แต่อาจจะต้องได้รับการพัฒนาและช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาปรับปรุงในบางประเด็นเพื่อให้สามารถเข้าสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ได้มาตรฐานได้ เช่น การตกแต่งอาหารพื้นถิ่นให้ดูสะอาดสวยงาม การจัดเตรียมนักท่องเที่ยวในชุมชน การปรับปรุงที่พักโฮมสเตย์ให้ได้มาตรฐาน การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติหรือการเกษตรภายในชุมชน และการปรับปรุงรักษาสถานที่สำคัญภายในชุมชน รวมทั้งการพัฒนาประชาสัมพันธ์และส่งเสริมกิจกรรมเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชนด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นต้น

2. ทุนทางสังคม ที่เป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย

จากการจัดการกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมที่เป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยวิธีการจัดกิจกรรมภายใต้โครงการวิจัยกับทุกกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชนบ้านหวายทั้ง 5 กลุ่ม พบว่า ทุนทางสังคมของชุมชนบ้านหวายที่จะสามารถนำมาเป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีจำนวนทั้งสิ้น 5 หมวด ได้แก่ หมวดอาหารพื้นถิ่นของชุมชน หมวดประเพณีวัฒนธรรมภายในชุมชน หมวดที่พักโฮมสเตย์ภายในชุมชน หมวดทรัพยากรธรรมชาติหรือการทำเกษตร และหมวดสถานที่สำคัญภายในชุมชน สามารถสรุปหมวดปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวายทั้ง 5 หมวด ได้ดังตาราง 1

ตารางที่ 1 : แสดงสรุปหมวดปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวายทั้ง 5 หมวด

หมวด	ประเภท
1	อาหารพื้นถิ่นของชุมชน
2	ประเพณีวัฒนธรรมภายในชุมชน
3	ที่พักโฮมสเตย์ภายในชุมชน
4	ทรัพยากรธรรมชาติหรือการทำเกษตร
5	สถานที่สำคัญภายในชุมชน

ที่มา: จากการศึกษา

จากตารางที่ 1 อธิบายได้ว่า ทั้ง 5 หมวดเป็นทุนทางสังคมที่พบในชุมชนบ้านหวายที่จะนำมาเป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่อยู่ในรูปแบบของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังพบว่า ทุนทางสังคมที่สำคัญที่ค้นพบคือ “เครือข่ายทางสังคมและการรวมกลุ่มของชุมชน” ถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่เข้มแข็งอีกอย่างหนึ่งที่จะช่วยทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวายยกระดับการพัฒนาต่อไปได้

3. บทวิเคราะห์วัฒนธรรมกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

“นวัตกรรมกระบวนการ” หมายถึง กระบวนการใหม่ที่ใช้ในการค้นหาทุนทางสังคม (อัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่จะนำมาเป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน)

จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสนทนากลุ่มจากทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ 2) กลุ่มนักท่องเที่ยว 3) กลุ่มคณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4) กลุ่มภาครัฐ และ 5) กลุ่มภาคเอกชน พบว่า ในอดีตกระบวนการส่งเสริมหรือพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยมีลักษณะการพัฒนาแบบบนลงล่าง (Top-Down) และไม่มีการใช้แนวคิดทฤษฎีทางวิชาการมาเป็นทิศทางในการยกระดับการพัฒนา แต่เป็นการเลือกจุดพัฒนาหรือประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ภายในชุมชนตามนโยบายของผู้นำชุมชนหรือภาครัฐเป็นสำคัญ เช่น อนุสรณ์สถานเมืองรัต ต้นจำปา พันปี สดุดีเจดีย์พ่อขุนผาเมือง สดุดีเจดีย์พระนางสิงขรเทวี เป็นต้น ซึ่งกระบวนการดังกล่าว ส่งผลทำให้ทุนทางสังคมในด้านอื่น ๆ หรืออัตลักษณ์ที่โดดเด่นภายในชุมชนด้านอื่นที่สามารถนำมาเป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ถูกมองข้ามและไม่ได้รับการยกระดับการพัฒนา

คณะผู้วิจัย ได้จัดกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสามารถสรุปขั้นตอนกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 5 กลุ่ม สามารถสรุปกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ดังนี้

1. บรรยายองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่ม เพื่อให้ทุกกลุ่มได้ทราบองค์ประกอบในหลักการของการนำแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปประยุกต์ใช้ สามารถแสดงภาพบรรยายองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้ดังรูปภาพที่ 2

รูปภาพที่ 2 แสดงภาพบรรยายองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน แก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่มา: จากการศึกษา

2. กำหนดกรอบประเด็นหัวข้อปัจจัยที่จะนำมาสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งกำหนดเป็น 5 ประเด็นหัวข้อ คือ ด้านอาหารพื้นถิ่น ด้านประเพณี/วัฒนธรรม ด้านที่พัก/โฮมสเตย์ ด้านธรรมชาติ/เกษตร และด้านสถานที่สำคัญ สามารถแสดงภาพการกำหนดกรอบประเด็นหัวข้อปัจจัยที่จะนำมาสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ดังรูปภาพที่ 3

รูปภาพที่ 3 แสดงภาพการกำหนดกรอบประเด็นหัวข้อปัจจัยที่จะนำมาสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ที่มา: จากการศึกษา

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญระดมสมองระบุข้อมูลที่มีอยู่ภายในชุมชนให้ตรงกับประเด็นหัวข้อที่กำหนด สามารถแสดงภาพการระดมสมองระบุข้อมูลที่มีอยู่ภายในชุมชนให้ตรงกับประเด็นหัวข้อที่กำหนด ได้ดังรูปภาพที่ 4

รูปภาพที่ 4 แสดงภาพการระดมสมองระบุข้อมูลที่มีอยู่ภายในชุมชนให้ตรงกับประเด็นหัวข้อที่กำหนด
ที่มา: จากการศึกษา

4. บรรยายองค์ความรู้เกี่ยวกับ การจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถแสดงภาพการบรรยายองค์ความรู้เกี่ยวกับ การจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ดังรูปภาพที่ 5

รูปภาพที่ 5 แสดงภาพการบรรยายองค์ความรู้เกี่ยวกับ การจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ที่มา: จากการศึกษา

5. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญนำข้อมูลที่ได้จากการระดมสมองและระบุดตามประเด็นหัวข้อมาจัดระเบียบเป็น “ปฏิทินการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย” สามารถแสดงภาพการทำ “ปฏิทินการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย” ได้ดังรูปภาพที่ 6

รูปภาพที่ 6 แสดงภาพการทำ “ปฏิทินการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย”

ที่มา: จากการศึกษา

การลงเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสนทนากลุ่มจากทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ 2) กลุ่มนักท่องเที่ยว 3) กลุ่มคณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4) กลุ่มภาครัฐ และ 5) กลุ่มภาคเอกชน พบว่า ในอดีตกระบวนการส่งเสริมหรือพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวายมีลักษณะการพัฒนาแบบบนลงล่าง (Top-Down) และไม่มีการใช้แนวคิดทฤษฎีทางวิชาการมาเป็นทิศทางในการยกระดับการพัฒนา แต่เป็นการเลือกจุดพัฒนาหรือประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ภายในชุมชนตามนโยบายของผู้นำชุมชนหรือภาครัฐเป็นสำคัญ คณะผู้วิจัยจึงได้จัดกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีกระบวนการที่สำคัญ คือ 1) บรรยายองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่ม เพื่อให้ทุกกลุ่มได้ทราบองค์ประกอบในหลักการของการนำแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปประยุกต์ใช้ 2) กำหนดกรอบประเด็นหัวข้อปัจจัยที่จะนำมาสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) ระดมสมองระบุข้อมูลที่มีอยู่ภายในชุมชนให้ตรงกับประเด็นตามหัวข้อที่กำหนด 4) บรรยายองค์ความรู้เกี่ยวกับ การจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 5) นำข้อมูลที่ได้จากการระดมสมองและระบุตามประเด็นหัวข้อมาจัดระเบียบเป็น “ปฏิทินการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย” ซึ่งจะสามารถนำไปกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวายต่อไป

บทสรุป

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

โดยสรุป จากการจัดกระบวนการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนข้างต้นได้มีการประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นทิศทางในการค้นหาทุนทางสังคม พบว่า กลุ่มประชาชนที่เป็นเจ้าของทุนทางสังคมหรืออยู่ใกล้เคียงท่องเที่ยวสามารถกำหนด “ปฏิทินการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย” ได้ดีกว่าการกำหนดโดยภาครัฐ และพบว่าทุนทางสังคมของแต่ละชุมชนมีความหลากหลายจึงต้องกำหนดสิ่งที่จะนำมาเป็นปัจจัยส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยกลุ่มที่เกี่ยวข้องหลากหลายด้วยเช่นกัน ดังนั้น สิ่งที่เป็นนวัตกรรมกระบวนการใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 นวัตกรรมกระบวนการที่สำคัญคือ

1. กระบวนการค้นหาทุนทางสังคมหรืออัตลักษณ์ที่โดดเด่นภายในชุมชนภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. กระบวนการสร้างปฏิทินการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากกระบวนการทั้ง 2 กระบวนการดังกล่าวข้างต้น เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายใต้การดำเนิน

โครงการวิจัยในครั้งนี้จึงถือว่าเป็น “นวัตกรรมกระบวนการ” ที่นำมาใช้ในการค้นหาทุนทางสังคมที่จะนำมาเป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน

ดังนั้น จึงสามารถอธิบายได้ว่า องค์ความรู้ใหม่ที่เพิ่มขึ้นจากการใช้นวัตกรรมกระบวนการในการค้นหาทุนทางสังคมภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน อธิบายได้ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องอาศัย “ทุนทางสังคม” ที่มีอยู่ภายในชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งในแต่ละชุมชนจะมีทุนทางสังคมที่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ได้หมายถึงรวมถึงแค่ทุนทางสังคมที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติหรือวัฒนธรรมเท่านั้น อาจรวมถึง “เครือข่ายทางสังคมหรือการรวมกันกันของชุมชน” ในการร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สามารถยกระดับต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับ มิ่งสรรพ ขาวสะอาด (2554 : 66) ที่ได้ระบุว่า ทุนทางสังคมเป็นศักยภาพที่มีความเป็นพลวัตเปรียบเสมือนเครื่องจักรที่ผลิตผลงานและคุณค่ามาได้เรื่อย ๆ แต่อาจจะสึกหรอหรือเพิ่มเติมกำลังได้แล้วแต่เงื่อนไขแวดล้อมของสังคม ทุนสังคมเป็นเรื่องของการจัดการ การมีเครือข่ายเป็นวิธีการจัดการที่ลดต้นทุนของสังคม โดยการช่วยกันเข้ามาแบ่งเบาภารกิจเป็นลูกโซ่ แต่เครือข่ายเป็นวิธีการจัดการแบบไทยๆ ที่ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมต่อเนื่องจะเป็นเสมือนน้ำหล่อเลี้ยงที่สำคัญในการค้าทุนสังคม ทั้งนี้เพราะกิจกรรมต่อเนื่องสร้างความรู้จักมักคุ้นและความไว้วางใจระหว่างกัน คำถามก็คือ ว่า ภาคเศรษฐกิจการท่องเที่ยวได้ช่วยทำตัวเป็นน้ำมันหล่อเลี้ยงหรือไม่ หรือเป็นน้ำมันหล่อเลี้ยงผิดสูตรที่กัดกร่อนทุนวัฒนธรรมเพราะความต้องการเอาใจนักท่องเที่ยวจนการแสดงออกวิปริตผิดเพี้ยนไป

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ทุนทางสังคม (Social Capital) หมายถึง การรวมกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือของคนในสังคมเพื่อสร้างผลประโยชน์ต่อส่วนรวมอันก่อให้เกิดพลังทางสังคม และเสริมสร้างความเข้มแข็ง การแบ่งปัน เอื้ออาทรให้แก่กันในสังคม (ยุคลวัชร ภัคดีจักริรุทธิ์ และคณะ, 2559) ฉะนั้น สำหรับงานวิจัยนี้ ทุนทางสังคมจึงหมายถึง การรวมกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนกับภาครัฐเพื่อสร้างผลประโยชน์ต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอันก่อให้เกิดการแบ่งปันอำนาจการแบ่งปันความรับผิดชอบ การแบ่งปัน ผลประโยชน์ และการแบ่งปันสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นในการส่งเสริมให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยสามารถพัฒนาต่อไปได้

อนึ่ง กระบวนการจัดการร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย มีความสอดคล้องกับ การศึกษาของ Jentoft et al. (1998) ที่ได้ใช้ทฤษฎีทางสังคมกับการจัดการร่วมในการประมง ซึ่งการประมงเป็นตัวแทนทางกรณีศึกษาที่สำคัญของกระบวนการจัดการร่วมจากเหตุผลที่สำคัญก็คือ โดยธรรมชาติของการประมงนั้นรัฐมักประสบความล้มเหลวในการบริหารจัดการการควบคุมจำนวนของปลาหรือแม้แต่การละเลยให้มีการจับปลามากเกินไป ในหลายกรณีศึกษา รัฐจึงมักเรียกร้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประมงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ในทาง “กฎหมาย” ซึ่งจากการเรียกร้องให้เกิดการมีส่วนร่วมนี้เองจึงทำให้กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้อันนี้มีที่มาจาก “ชุมชน” ได้รับการต่อเติมเสริมแต่งแลกเปลี่ยนจากภาคท้องถิ่นทุกภาครัฐ สร้างความรู้ความเข้าใจจนนำไปสู่การยกระดับให้กฎหมายนั้นสอดคล้องกับสถานการณ์ในการทำประมงที่แท้จริง ดังเช่น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวายที่มี “กฎระเบียบของชุมชน” ที่เป็นมาตรฐานให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องยึดปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งในการออกกฎระเบียบขึ้นมาโดยยึดบริบทของชุมชนเป็นสำคัญในการออกกฎระเบียบ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Donda (2017) ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าผลประโยชน์จากการประมงที่นำเอาแนวคิดการจัดการแบบร่วมมือกันเข้ามาใช้นั้นอาจจะไม่สามารถตอบสนองผลประโยชน์ในทางธุรกิจหรือทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ แต่กลับสามารถตอบโจทย์ให้แก่การรักษาผลประโยชน์และการกระจายโอกาสให้แก่ชาวประมงได้อย่างเท่าเทียมอันส่งผลต่อความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชน โดยที่รัฐบาลมีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนอยู่ห่าง ๆ เท่านั้น หากเทียบเคียงกับบริบทการท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้วการแบ่งสรรปันส่วนอำนาจก็คือการที่รัฐบาลคอยช่วยเหลือสนับสนุนให้คำแนะนำการออกกฎระเบียบปฏิบัติสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั่นเอง

นอกจากนี้ แนวโน้มการยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวายในอนาคต อภิปรายได้ว่า ในปัจจุบันชุมชนมีการประยุกต์ใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีอยู่เสมอซึ่งรูปแบบของเทคโนโลยีที่มีการประยุกต์ใช้นั้นจะมีความแตกต่างกันภายใต้ขอบเขตของช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และมีแนวโน้มของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสำหรับการยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้น อันนำไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพที่เติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความเป็นไทยที่สามารถกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ที่มีวิสัยทัศน์ว่า “ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน”

ประกอบกับรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับการส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากแนวทางการขับเคลื่อนในระดับกรมการท่องเที่ยว ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ได้เน้นเรื่องการท่องเที่ยวแบบองค์รวม มีการบูรณาการและส่งเสริมความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้และสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวบนพื้นฐานความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งในกลยุทธ์ที่ 3 ได้ระบุถึงการสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เพื่อให้เกิดเครือข่ายประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูล และพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ (กรมการท่องเที่ยว, 2561, น. 42-48) รวมทั้งแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570) คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (2565) ที่ได้ให้ความสำคัญในการยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ได้มีการสนับสนุนเพื่อยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคตด้วยนวัตกรรมสูงขึ้น

นอกจากนี้ ภาครัฐก็ยังมีส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากปัจจุบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้น (Local Experience) และรัฐบาลมองว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถสร้างเสริมเศรษฐกิจฐานรากได้ ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับกรมการท่องเที่ยว ส่งผลทำให้กลุ่มจังหวัดทั่วประเทศไทยมีการปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาภายในจังหวัดเพื่อให้สอดคล้องนโยบายการพัฒนาระดับประเทศ เช่น กลุ่มจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง 1 ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดตาก ที่ได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 พ.ศ. 2561 – 2564 (ฉบับทบทวน) ขึ้น (กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1, 2561) รวมทั้งมีการบรรจุ

ไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา 3 ปี ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น พร้อมทั้งการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว เช่น สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) (SIPA) ได้ผลักดันและกระตุ้นให้กลุ่มท่องเที่ยวร่วมกันบริการนักท่องเที่ยวผ่านเครือข่ายอุปกรณ์ทางเทคโนโลยี ซึ่งนับเป็นตัวอย่างของการใช้เทคโนโลยีซอฟต์แวร์ระดับสูงภายใต้ชื่อ “Tourism e-commerce” หรือ Tourism Collaborative Commerce หรือการพาณิชย์เชิงร่วมมือบนธุรกิจท่องเที่ยวขยายโอกาสทางการค้าที่ช่วยเพิ่มรายได้สู่หน่วยธุรกิจ พร้อมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามฤดูกาลและตามศักยภาพของพื้นที่ จากนโยบายและกลไกการท่องเที่ยวที่กล่าวมาข้างต้น ชุมชนสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการวางกรอบทิศทางการยกระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวายในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้พบประเด็นที่น่าสนใจซึ่งเป็นแนวทางนำมาสู่การสร้างข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวายสามารถนำผลการวิจัยไปวางแผนทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวายไว้ในแผนพัฒนาของหน่วยงานเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ประชาชนในพื้นที่ควรมีการร่วมมือกันในการค้นหาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเพิ่มเติมในอนาคตเพื่อนำมาเป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สามารถขับเคลื่อนได้ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการยกระดับศักยภาพชุมชนเพื่อเข้าสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยนวัตกรรม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” โดยได้รับทุนอุดหนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2561). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561-2564 ของกรมการท่องเที่ยว*. กรมการท่องเที่ยว.
- กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1. (2562). *แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด ภาคเหนือตอนล่าง 1 (พ.ศ. 2561-2565)*. กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนากการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2566-2570*. คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ.
- พจนานาสวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (พิมพ์ครั้งที่1)*. โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. (2554). *การท่องเที่ยวไทย จากนโยบายสู่รากหญ้า*. ล็อกอินดีไซน์เวิร์ค. ยุคลวัชร ภัคดีจักริวิทย์, ปรัชญา เปี่ยมการุณ, และอภิรพี เศรษฐรักษ์ ต้นเจริญวงศ์. (2559). ไทยพวนกับกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบบูรณาการ. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 4(7), 18-30.
- สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 (ฉบับย่อ)*. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. <https://waa.irstda.or.th/stks/pub/2018/20181015-T-0002.pdf>
- Donda, S. (2017). Who benefits from fisheries co-management?: A case study in Lake Chiuta, Malawi. *Marine Policy*, 80(2017), 147-153.
- Jentoft, Suein, Mc (ay, Bonnie). and Wilson, Douglas C. (1998) "Social Theory and Fisheries Co-management. *Marine Policy*, 22(4-5),423-436.
- Hall, L. S., & Richards, G. (2000). *Flying foxes: fruit and blossom bats of Australia*. UNSW Press.
- UKEssays. (2017, May 2). Characteristics That Define Community Base Tourism. UKEssays.com. <https://www.ukessays.com/essays/tourism/characteristics-that-define-community-base-tourism-tourism-essay.php?vref=1>.